

DĚJINY DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY 1939—1945

I. díl
**Zrození války
Boj pokrokových sil
za uchování míru**

Ve druhém čísle časopisu Vojenská mysl jsme informovali naše čtenáře o dvanáctisvazkovém díle „Dějiny druhé světové války 1939—1945“, které začalo vydávat Vojenské vydavatelství ministerstva obrany SSSR v Moskvě.

V únoru roku 1974 vyšel první díl pod názvem „Zrození války. Boj pokrokových sil za uchování míru“, který obsahuje řadu nových teoretických závěrů a výcho-
disků k hodnocení událostí období od konce první světové války do roku 1935.

Hlavní redakční komise a autorský kolektiv přistoupili k tomuto dílu skutečně vědecky a začínají předhistorií druhé světové války, studiem procesů zrození druhé světové války. Tato otázka je předmětem ostrého ideologického boje, zejména z hlediska objasnění viny a nejtěžšího zločinu spáchaném na lidstvu celým systémem imperialismu.

První díl začíná **předmluvou hlavní redakční komise** k celému dvanáctisvazkovému vydání, ve které stanoví jeho hlavní cíl: z marxisticko-leninských hledisek pravdivě ukázat dějiny války a hrdinství sovětského lidu, který nesl hlavní tíhu boje s fašismem, militarismem a reakce.

V úvodu k prvnímu dílu autorský kolektiv ukazuje, že proces dozrávání druhé světové války v lůně kapitalismu trval přibližně dvacet let, že nebyla nahodilým, ale zákonitým jevem systému imperialismu. Celý předválečný vývoj zahrnuje prakticky dvě hlavní etapy:

První — do podzimu roku 1935, kdy docházelo k uskupování sil v kapitalistickém světě k boji za světovládu, kdy vznikla ohniska světové války. Nejohroživější událostí této etapy byl fašistický převrat v Německu a jeho rychlé přípravy k válce. Tento převrat vnesl hluboké změny do celé mezinárodní situace, zejména po zahájení přezbrojování Německa, které znamenalo vznik wehrmachtu, militarizaci ekonomiky a celého duchovního života země.

Druhá — od podzimu roku 1935, která byla charakterizována přechodem evropského fašismu k otevřené agresi.

Vládnoucí kruhy USA, Anglie a Francie svou politikou nevměšování a nadržování agresivním snahám německých a japonských militaristů, napomohly vzniku dvou ohnisek války. Pokládaly německý a japonský monopolistický kapitál a jeho vojenskou sílu za významnou údernou sílu, schopnou zničit SSSR a tak vyřešit protiklad soudobé epochy — mezi dvěma sociálními systémy — ve prospěch kapitalismu.

Proti agresivní politice imperialismu stála mohutná třídní síla v podobě Sovětského svazu, který důsledně bojoval proti fašismu a válce. Opíral se přitom o komunistické strany kapitalistických zemí, které bojovaly proti protilidové politice monopolů a buržoazních států a vykonávaly vážný nátlak na reakční vlády s cílem nedopustit válku a zkrátit fašismus.

I když se nepodařilo všem těm sociálním silám, které vystupovaly proti válce, zmařit vznik a další rozvoj jejich ohnisek, jejich úsilí vytvořilo určité předpoklady k mobilizaci národů ke spravedlivé válce proti fašismu.

První díl obsahuje dvě hlavní části, rozdělené do devíti kapitol.

První část „**Imperialismus na cestě ke druhé světové válce**“ má celkem pět kapitol:

1. Agresivita imperialismu.
2. Fašismus — nejčernější příznak imperialismu.
3. Ohniska války na Dálném východě.
4. Vznik hlavního ohniska světové války.
5. Politikou nadržování fašismu.

Druhá část „**Sovětský svaz a národy světa proti válce**“ má další čtyři kapitoly:

6. Význam vítězství socialismu v SSSR pro odpor imperialistické agresí.
7. Armáda ochrany míru a socialismu.
8. Zahraniční politika Sovětského svazu na stráž míru.
9. Rozvoj protiválečného hnutí.

Kniha obsahuje kromě toho řadu historických fotografií, map a příloh, které dokumentují hlavní vojenskopolitické a vojenské události tohoto období.

Hlavní pozornost v tomto článku zaměříme na ty kapitoly, které z hlediska čtenářů našeho časopisu mají zvláštní význam.

První kapitolu věnují autoři vývoji světového kapitalistického systému po první světové válce. Kapitalistické státy, které střežily koristnické zájmy finanční oligarchie, nezastavily se před jakýmkoli opatřeními třídního teroru, před násilím a agresí. Stále se stupňující teror přinesl nové nebezpečí pro lidstvo. Potencionální nebezpečí nové světové války se rodilo ze samé podstaty imperialismu a existovalo od prvních dnů imperialistického „míru“, kterým skončila první světová válka. Vznikla nová buržoazní teorie o tom, že kapitalismus vstoupil do nové fáze rozvoje, která vylučuje světové války — do „éry pacifismu“. I když versailleský

mír a celý jeho systém znamenal vítězství nad Německem a jeho spojenci, ve skutečnosti směřoval proti Sovětskému Rusku a měl kontrarevoluční charakter. Hranice států, které určovala versailleská konference, stanovili její signatáři tak, aby zabránili dalšímu rozšiřování idejí Velké říjnové socialistické revoluce a současně, aby zničili mladý sovětský stát. Postupem času, když se imperialisté přesvědčili, že svrhnout sovětskou vládu není možné, začínají vzhledem k poraženému Německu vytvářet ve své politice novou strategickou linii. Tak vzniká plán přeměny poraženého Německa z nepřítelů po první světové válce ve spojence Anglie, USA a Francie proti Sovětskému státu.

Po první světové válce se militarismus zvláště názorně projevil v růstu zbrojení ve světě kapitálu, v agresivní zahraniční politice kapitalistických států a v ideologické přípravě nových válek.

Růst vyzbrojování imperialisté zabezpečovali především zvyšováním vojenských rozpočtů, ve značné míře spojených se zvyšováním technické úrovně buržoazních armád. Německo navíc kromě oficiálních dotací na válečné potřeby každoročně v tajnosti z prostředků jiných ministerstev vydávalo od 35 do 74 milionů marek. Japonsko jen od prosince 1925 do března 1929 vydálo pro válečné potřeby více než 900 milionů jenů. V Itálii vzrostly vojenské výdaje v roce 1927 na jednoho obyvatele proti roku 1909 o 64 %. Takový byl stav ve státech budoucí fašistické koalice.

Ve vyzbrojování ve dvacátých letech byla určitá zvláštnost. Hlavní důraz kladly kapitalistické státy především na zdokonalování výzbroje, vojenské techniky a zkvalitňování odborné přípravy vojáků, která byla podmíněna zaváděním nových prostředků ozbrojeného zápasu.

Vojenští odborníci rozpracovali i nové válečné teorie, jako např. teorie „samostatné vzdušné války“, „malých profesionálních armád“, „mechanizované“ nebo „tankové války“.

Specifikou poválečného období je nebyvalý růst „neoficiálních armád“. V USA dosáhla národní garda v červnu 1920 počtu 436 000 osob, tj. o 70 % více, než činily střední roční počty pravidelných ozbrojených sil v dalších letech. V Japonsku to byly různé militaristické fašistické organizace, jako např. „Svaz záložníků císařství“ nebo „Sakurajka“, jejichž členové byli důstojníci válečného ministerstva a generálního štábu. Do vojenské přípravy se plně zapojila také mládež. Podle údajů z roku 1928 z pěti milionů studentů středních a vyšších škol v Japonsku prošlo

vojenským výcvikem více než 1 milion 400 tisíc osob. V Německu, bezprostředně po válce, byly založeny „Německý důstojnický svaz“, který měl okolo 100 000 osob, a vojenské svazy s počtem členů skoro 2 milióny osob v roce 1927. Od roku 1918 aktivně pracovala jedna z největších vojenských organizací monopolistické buržoazie a junkerů „Stahlheim“ a další. Podobné organizace vznikaly a aktivně pracovaly v Maďarsku a Itálii přesto, že článek 177 Versaillské mírové smlouvy přísně zakazoval civilním svazkům a úřadům zabývat se jakýmkoli vojenskými otázkami, zejména výcvikem v použití vojenských zbraní, a výukou vojenského umění.

Celkové počty neoficiálních armád v kapitalistických státech byly v roce 1927 značné, např.

- Velká Británie — okolo 656 000
- Itálie — okolo 800 000
- USA — 1 855 000
- Německo — skoro 4 milióny osob.

Úlohu a místo těchto vojenských organizací a svazů správně zhodnotilo VIII. plénum Výkonného výboru komunistické internacionály v květnu 1927. Úkolem těchto odřadů, kromě podpory vnitřní reakce v „mírové době“, ve válce bude

a) být pohotovou a spolehlivou zálohou k potlačení revolučního hnutí, která by vznikla v průběhu nebo na konci války,

b) být připravenými kádry pro soudobé armády v případě vzniku imperialistické války.

Jedním z hlavních směrů vyzbrojování bylo technické zdokonalování válečné mašinérie. Prudce vzrostlo vybavení svazků dokonalejšími prostředky ozbrojeného boje. Měla-li na začátku první světové války francouzská a americká divize po 24 kulometech, v roce 1927 počet těchto zbraní vzrostl ve Francii na 483 a v USA na 947 kulometů. Ke konci roku 1927 vojenské vzdušné síly Francie měly ve výbroji 6114, USA — 3800, Velká Británie — 3460, Itálie — 1700 a Polsko — 498 letadel. Německo, kde v prosinci roku 1926 skončila práce Spojenecká vojenská kontrolní komise, začalo v letech 1928 až 1929 s výrobou vojenských letadel, obrněných aut a tanků.

Jen co skončila první světová válka, mezinárodní imperialismus začal ohrožovat lidstvo novou světovou válkou. Toto nebezpečí vznikalo jako důsledek zostřování všech protikladů kapitalismu v období jeho všeobecné krize, zvyšování nerovnoměrnosti rozvoje i samé podstaty imperialismu, jeho reakčním vnitropolitickým a agresivním kursem, zvyšováním

vyzbrojování a militaristickou ideologií. Systematická propaganda antikomunismu ve všech kapitalistických státech napomáhala vytvoření fašismu.

Druhá kapitola je věnována sociálním a politickým kořenům fašismu. Na konkrétních příkladech, podložených příslušnými dokumenty, autoři rozebírají nástup fašismu k moci v Itálii, Německu a v jiných státech. Jasnými argumenty odhalují fašismus jako diktaturu, která byla zrozena, spojena a podporována světovým imperialismem. Vyrůstal tam, kde byl zvláště potřebný monopolistickému kapitálu. Terroristická fašistická diktatura měla přesně určené třídní předurčení: směřovala k likvidaci revolučního, demokratického, národně osvobodeneckého a komunistického hnutí, k přípravě a rozpoutání agresivních válek. Fašismus se neomezil jen na rozpoutání a vedení mnohých lokálních agresivních válek plánovaných podle vůle monopolů. Právě naopak, imperialismus a jeho „dítě“ — fašismus vytvořily ohniska celosvětové války.

Třetí kapitola řeší imperialistické rozpory v Tichém oceáně a na Dálném Východě. Autoři rozebírají novou etapu japonské agrese na Dálném Východě, která byla připravována ve všech směrech — politicky, ekonomicky a ideologicky. Podrobný plán obsazení Mandžuska rozpracoval štáb Kvantunské armády v létě roku 1931. Záminkou k zahájení agrese byla japonskými agenturami zorganizovaná diverze na jižní Mandžuské železnici. Za tři měsíce agresor Mandžusko obsadil. Okupací Mandžuska byla porušena rusko-japonská smlouva z roku 1905. Postup japonských vojsk na sever bezprostředně ke státním hranicím SSSR ohrožoval bezpečnost Sovětského svazu. Proto sovětská vláda v prosinci 1931 navrhuje japonské vládě uzavřít smlouvu o nenapadení; po ročních průtahích japonská vláda tento návrh omítla. Tak vzniká na Dálném Východě ohnisko nové světové války.

V roce 1930—1935 Japonsko zvýšilo ozbrojené síly z 250 000 na 400 000 osob. Zvláště rychle rostly počty Kvantunské armády. Od ledna do srpna 1932 se početní stav této armády zvýšil na dvojnásobek a počty zbraní, tanků, obrněných vozidel a letadel na trojnásobek.

Vyšším svazem pozemních vojsk Japonska byla plná armáda, která měla 1 až 4 divize, jednu nebo několik pěších brigád, obrněné, dělostřelecké a další útvary. Vyšším svazkem byla pěší divize ve složení dvou brigád (každá měla čtyři pěší pluky, jeden dělostřelecký a jezdecký pluk, obrněný odřad a další útvary a jednotky) o celkovém počtu 26 000 osob. Tabulkové

počty důstojníků byly určeny tak, aby bylo zabezpečeno rozvinutí každé brigády v divizi.

V roce 1930 měla pozemní vojska 720 tanků, 600 letadel, 1184 děl a 5450 kulometů. Za pět let (1931—35) se značně zvýšila palebná síla pozemních vojsk, která dostala do výzbroje dalších 574 tanků, 1070 letadel, 1651 děl a více než 10 000 kulometů.

Japonsko v říjnu 1935 vyhláší svou politiku v otázce Číny. Byla založena na třech zásadách — spojení Číny s Japonskem k likvidaci komunismu v Asii, zřeknutí se politiky spolupráce s „barbary“ (se všemi státy kromě Japonska) a navázání ekonomické spolupráce mezi Japonskem a Čínou. Vzhledem k vojenskému a politickému nátlaku byla nakonec Čína donucena v prosinci roku 1935 přistoupit na podmínky Japonska a vzdát se značného území — severní Číny.

Postupně od roku 1933 se začínají rozvíjet styky mezi Japonskem a Německem. Oba státy navázaly pravidelné rádiové spojení, byla vytvořena německo-japonská asociace. Začíná sblížení i po vojenské linii. Japonský zplnomocněnec přednáší názor svého generálního štábu na podepsání smlouvy s Německem, jejíž hlavní body vypracují a sladí generální štáby. V červnu roku 1935 bezprostředně vystává otázka o japonsko-německém vojenském společenství. Tím byl položen základ k uzavření vojenského paktu agresorů v následujícím roce.

Vnitřní a zahraniční politika vládnoucích tříd Japonska od poloviny 20. let byla soustředěna na přípravu velké války. Otevřená agrese japonských militaristů proti Číně a přiblížení vojsk agresora ke státním hranicím SSSR, vytvořila složitou mezinárodní situaci. Japonsko, podporované imperialisty Anglie, USA a Francie, k pochodu na sever, vytvořilo na Dálném Východě ohnisko války a připravovalo se k napadení Sovětského svazu. Ovšem japonský imperialismus se nepřipravoval jen proti Sovětskému svazu. V nejpřísnější tajnosti připravoval válku také proti USA, Anglii, Francii a Holandsku s cílem obsadit jejich kolonie a zájmová území v Tichomoří. Na Dálném Východě tak vzniká nebezpečné ohnisko světové války.

Ve čtvrté kapitole autoři popisují fašistický převrat v Německu a nástup Hitlera k moci za pomoci domácích a zahraničních monopolů. Německý fašismus se vyznačoval zvláštní snahou splnit všechny požadavky monopolů, těsnou spoluprací vedoucích funkcionářů nacismu s monopolistickým kapitálem, nevidaným antikomunismem, otevřeným šovinismem,

politikou krvavého teroru, všestrannou přípravou světové války k dosažení hlavního cíle — světové nadvlády, odstranění kapitalistických konkurentů a likvidace třídního nepřitele — Sovětského svazu.

Monopolisté podporovali nástup Hitlera k moci nejen morálně, ale hlavně materiálně. V červnu 1933 vytvořili němečtí průmyslníci „fond Adolfa Hitlera“. Členem byl i Krupp, který pro tento fond do vypuknutí války daroval 12 miliónů marek. Prostřednictvím tohoto fondu nacistická strana dostala za dobu fašistické diktatury kolem 700 miliónů marek.

4. ledna 1933 se scházejí s Hitlerem, Hessem a Göringem vládní koncernů i bank a přijímají konečné rozhodnutí o předání moci fašistům. 28. ledna tohoto roku prezident Hindenburg pověřuje Hitlera vytvořit novou vládu; 30. ledna fašistická strana ovládla státní aparát. V Německu byla nastolena teroristická diktatura nejreakčnějších, nejšovinističtějších a nejagresivnějších kruhů finančního kapitálu.

Proti příchodu fašistů k moci se vši rozhodností vystoupila Komunistická strana Německa. Vzhledem ke zradě sociálně demokratické a dalších stran, KSN jako jediná nebyla však schopna zastavit nástup fašismu.

Fašistická diktatura nebyla mocí, která podle tvrzení mnohých buržoazních falsifikátorů dějin stála nad třídami. Představovala jednu z forem politické moci monopolistické buržoazie.

Obrat k fašistické diktatuře znamenal i velké změny v systému trestných a špiónážních orgánů a zvýšil jejich úlohu v mechanismu státu. Do tohoto systému byly zahrnuty organizace nacionálně socialistické strany: SA, SS a SD.

Organizace SA byla důležitou zbraní s protifašistickým hnutím; fašistické vedení zakázalo policii vměšovat se do činnosti úderných oddílů, které měly tak úplnou volnost.

Zvláštní postavení mezi trestnými orgány fašistického Německa měly oddíly SS (v roce 1933 jejich počet dosáhl 52 000 osob), které „chránily vnitřní bezpečnost říše“.

Podstatně se zvýšila úloha orgánů špiónáže, které zaujímaly hlavní místo mezi ostatními články státního mechanismu. Vytvoření fašistického špiónážního aparátu se datuje roky 1933—35, reorganizaci starých orgánů a vytvářením nových služeb. V těchto letech vznikly hlavní články špiónážního aparátu.

Zvláštní úlohu v systému státní špiónáže měla politická policie. V dubnu ro-

ku 1933 byla vytvořena státní tajná policie (gestapo), která od 30. 11. 1933 byla podřízena pouze ministerskému předsedovi Pruska a orgány všeobecné policie byly povinny působit podle nařízení gestapa.

Proces vytváření fašistického totálního špionážního aparátu a proces formování wehrmachtu probíhaly souběžně, ve vzájemné shodě. V hlavních rysech byly dokončeny v roce 1935. Do špionážní činnosti bylo začleněno ohromné množství zařízení a organizací, byla vytvořena masová agentura uvnitř státu i za jeho hranicemi.

Vnitřní a zahraniční politika nacistického Německa, jeho ekonomika, oficiální věda a kultura, systém školství, sport a celá propagandistická mašinérie byly usměrněny k rychlé přípravě militarizace státu.

Nová etapa v ekonomické přípravě k válce byla zahájena „čtyřletým plánem“ rozvoje válečné výroby, který byl zpracován v letech 1935—1936 a v září 1936 schválen na sjezdu hitlerovské strany v Nürnbergu. Měsíc před tím Hitler vydal tajné memorandum o ekonomické přípravě k válce. Toto memorandum bylo směrnici, která ukládala: za čtyři roky mít bojeschopnou armádu a ekonomiku Německa připravenou k válce. Z toho vyplývalo, že doba zahájení války byla již stanovena — nejpозději na rok 1940.

V přípravách války fašistický režim vytvořil rozvětvený a mohutný aparát a zahájil v nevidaném rozsahu ideologické zpracování obyvatelstva. Kromě metod teroru, propaganda musela zabezpečit úplnou kontrolu fašistů nad myšlením a city širokých mas. Charakteristickým rysem nacistické propagandy bylo její monopolní postavení ve státě a opora o celý aparát státního násilí. Hlavní úsilí göbbelsovské propagandy bylo soustředěno na ideologickou a psychologickou přípravu mas k agresivní válce.

Ke zdůvodnění „zákonosti“ agrese a „práva“ fašistického státu k obsazení a porobení jiných národů využívali nacisté rasové teorie a s ní těsně spojených nacionálně šovinistických idejí. Současně s tím se snažili odpoutat pozornost pracujících od třídního boje. Rasové teorie využívali nacisté kromě toho ke zdůvodnění panství fašismu a jeho ideologie. Jádrem fašistické ideologie a hlavním směrem jejího působení byl antikomunismus. Fašisté zobrazovali komunismus a první socialistický stát jako „vrahy celého světa“, a na druhé straně „třetí říši“ jako „pevnost, která chrání západní civilizaci“. Militaristická podstata nacistické ideologie se koncentrovala v teorii násilí. Zveličo-

vala válku a násilí posuzovala jako hybnou sílu dějin lidstva.

Ostří hnusné propagandy směřovalo proti Sovětskému svazu a mezinárodnímu komunistickému hnutí. K tomu němečtí fašisté vytvořili speciální orgán, tzv. „antikominternu“, který byl fakticky jedním z nejdůležitějších oddělení Göbbelsova ministerstva.

V těsné spojitosti s ideologickou přípravou války probíhala vojenskoteoretická činnost německých militaristů. Vojenští teoretikové fašistického Německa zkoumali válku jako nevyhnutelný a životně nutný jev. Vychvalovali válku jako boj za oživení národa, jako projev schopnosti rasy nebo národa k rozvoji, jako právo silného zničit slabého. Pod pojmem „totální válka“ rozuměli všeobshující válku, ve které je možné používat všech prostředků a metod ke zničení nepřítele; přítom politika státu musí být zcela podřízena ke splnění tohoto úkolu.

Jedna skupina generálů a důstojníků fašistické armády vycházela z operačně strategických koncepcí první světové války a kladla důraz na tradiční druhy vojsk: pěchotu, dělostřelectvo, jezdeckvo. Druhá skupina zdůvodňovala úlohu nových prostředků boje a vyvozovala závěry, že překvapivé a hromadné údery tankových a mechanizovaných vojsk v součinnosti s letectvem zabezpečí vítězství Německa v bleskových taženích a v celé válce. Koncepce „bleskové války“ plně odpovídala dobrodružným snahám fašistických vládců a ti ji plně podporovali.

Rozhodujícím na cestě rozvoje ozbrojených sil k uskutečnění agresivních akcí byl 16. 3. 1935, kdy v Německu vyšel zákon o vytvoření wehrmachtu a o zavedení všeobecné vojenské povinnosti. Mírová pozemní armáda měla mít 36 divízi, uskupených do 12 armádních sborů. Ozbrojené síly se dělily na tři druhy — pozemní armádu, válečné námořnictvo a vojenské letectvo. V roce 1935 bylo vytvořeno 11 sborových a 3 okružová vojenská velitelství. Počty pozemních sil dosáhly 300 000 osob, tj. třikrát převyšovaly počty stanovené Versaileskou smlouvou. Celkové počty armády, včetně letectva, námořnictva a pomocných vojsk, dosáhly 900 000 osob.

V sestavě SA byly vytvořeny speciální kádrové svazky předurčené pro válečnou činnost na východ od Německa. Na začátku roku 1936 to bylo 34 takových svazků, každý v hodnotě asi pěti divíze, s celkovým počtem 320 000 osob.

V průběhu dvou let hitlerovci vybudovali tři tankové divíze, vyzbrojené nejnovějšími tanky té doby T-I a T-II.

Ještě rychleji se rozvíjelo letectvo. Vzdušné síly byly vytvářeny s takovým předpokladem, že budou působit nejen v součinnosti s jinými druhy ozbrojených sil, ale i samostatně vést vzdušnou válku. Hlavní pozornost byla věnována výstavbě bombardovacích letectva. 10. března 1935 Göring oficiálně oznamuje rozhodnutí německé vlády vybudovat vojenské vzdušné síly. V té době Německo mělo 2500 letounů, z toho 800 bojových. Bylo vytvořeno 20 bojových letek, z toho 4 stíhací, 7 bombardovacích a 5 průzkumných; letecká učiliště měla 20 letek.

Fašistický převrat v Německu byl tedy rozhodujícím krokem v praktické přípravě k válce v celé politice německého imperialismu, v rozvíjení jeho vojenskoekonomického, morálně psychologického a vojenského potenciálu. Přivedl ke vzniku nejnebezpečnějšího ohniska války ve střední Evropě. Duch militarismu pronikl celým životem „třetí říše“.

V roce 1935 byla vcelku vytvořena dostatečně silná armáda, připravená k agresivním akcím. První takovou akcí byla operace a vstup wehrmachtu do demilitarizované Rýnské zóny 7. 3. 1936. Na podzim roku 1935 velitelství wehrmachtu rozpracovalo první podrobný plán války proti Francii pod krycím názvem „Rot“. V té době byly také připraveny plány k obsazení Rakouska („Otto“) a Československa („Grün“).

Pátá kapitola přesvědčivě ukazuje různé formy podpory německého militarismu ze strany vládnoucích kruhů Západu, zejména Anglie a USA.

Vnitřní a zahraniční politika Anglie a USA umožňovala vytvoření a aktivní činnost fašistických organizací v jejich zemích. Např. v Anglii na začátku roku 1934 bylo asi 400 činných organizací „Britského svazu fašistů“. Na podzim roku 1935 zahájila v Anglii činnost „Společnost anglo-německého přátelství“, která propagovala sblížení Anglie s hitlerovským Německem a uzavření paktu mezi Anglií, Francií, Itálií a Německem. Členy byli představitelé finančního kapitálu a řada předních činitelů konzervativní strany.

Hitlerovský režim v širokém měřítku podporovala londýnská banka „City“, např. koncem roku 1934 poskytla říšské bance půjčku ve výši 750 000 liber šterlingů.

Na základě smlouvy naftové společnosti Anglie dodávaly Německu naftové výrobky v množství roční spotřeby za rok 1934. Jiné společnosti zásobovaly německý vojenský průmysl surovinami a strategickým materiálem. Různé firmy dodávaly Německu nejmodernější letecké motory,

leouny, tanky a kulomety. Aktivní proněmeckou úlohu sehrály i anglické vojenské kruhy. Generální štáb navázal těsné kontakty s velitelstvím hitlerovského wehrmachtu.

Materiály německých diplomatických dokumentů svědčí o tom, že hitlerovské Německo ve své přípravě k válce se opíralo o Anglii jako o hlavní mezinárodní sílu. Hitler počítal s tím, že obsazení „životního prostoru na úkor Ruska“ může uskutečnit s pomocí nejspolehlivějšího spojení — s Anglií. Anglo-německá spolupráce založená na antisovětském základě byla jedním z mnoha činitelů, které napomáhaly přeměnit Německo v hlavní ohnisko druhé světové války.

Rozvoj událostí ve světě podstatně ovlivňovala vnitřní a zahraniční politika vládnoucích kruhů USA. Tak jako v Anglii, i v USA ve prospěch fašistického režimu v Německu se vyjadřovali nejen jednotlivé osoby, ale i celé organizace, jako např. teroristická, vojensky organizovaná „Černá legie“, nebo organizace „Stříbrné košile“, která byla založena druhý den po příchodu nacistů k moci v Německu. Cílem této organizace podle slov jejího zakladatele bylo zachránit Ameriku takovým způsobem jako Mussolini zachránil Itálii a Hitler Německo; byla neaktivnější fašistickou organizací v USA. Fašistické organizace v USA otevřeně hlásily solidaritu s evropskými fašistickými státy; v letech 1931—1934 dokonce uvažovaly o možnostech fašistického převratu v USA. I když fašistické hnutí v USA se dále nerozvíjelo, přesto americké banky pomáhaly Německu; např. prodloužily dobu splátek na půjčky, účastnily se přezbrojení Německa buď výstavbou nových vojenských závodů, nebo rekonstrukcí zastaralých závodů.

Americké finanční vklady na podporu fašistického režimu a k vyzbrojení Německé armády byly především určeny k rozvíjení strojího, automobilního, elektrotechnického, leteckého, naftového, chemického průmyslu a ostatních odvětví národního hospodářství vojenského významu.

Přesto, že v USA byl fašismus poražen, část amerických monopolů i nadále podporovala hitlerovské Německo. Na nich leží velká odpovědnost za události, které vedly k rozpoutání druhé světové války.

Významnou pomoc hitlerovcům poskytly i slonistické organizace jiných zemí. Tak např. od roku 1929 až do příchodu Hitlera k moci dostali fašisté od holandských bankéřů celkem 151 miliónů dolarů.

Taktika hitlerovců v oblasti zahraniční politiky směřovala k tomu, aby nedošlo k vytvoření systému kolektivní bezpeč-

nosti národů, kterou důsledně prosazovala vláda SSSR. Po nástupu Hitlera k moci vlády západních států viděly novou možnost politické izolace Sovětského svazu, a to vytvořením bloku silných imperialistických států, počítaje v to i fašistické Německo. Tento kurs byl vyjádřen v „paktu čtyř“, jehož iniciátorem byl fašistický diktátor Itálie Mussolini. Smlouvu podepsaly Anglie, Francie, Německo a Itálie 15. 7. 1933 v Římě. Smlouva předpokládala revizi versailleského systému mírových závazků, přiznání rovnoprávnosti Německa ve vyzbrojování a spolupráci o evropských a mimoevropských otázkách, včetně koloniálních. Znamenala dohodu vlád Anglie a Francie s fašistickými vládami Německa a Itálie, zřeknutí se kolektivního odporu proti agresorům, směřovala proti Sovětskému svazu. Velké nebezpečí znamenala smlouva pro bezpečnost malých států jiho-východní a střední Evropy, které měly spojenecké vztahy s Francií.

Významnou úlohu v diplomatické přípravě druhé světové války měla hitlerovská smlouva o nenapadení s buržoazním Polskem. Německo-polská smlouva byla vyústěním dlouhodobé antisovětské politiky Polska, Anglie, Francie a USA, které podporovaly Německo k napadení Sovětského svazu. Smlouva upevňovala vnitřní a mezinárodní situaci německého fašismu. Je zajímavé, že Göring navrhoval Pilsudskému, aby převzal celkové velení nad spojeními německo-polskými silami ve válce proti SSSR.

Fašistické Německo, na základě podpory zejména anglických reakčních kruhů, neustále zvyšovalo své požadavky a nakonec s odvoláním se na Společnost národů na rovnoprávné postavení v otázkách vyzbrojování, 14. října 1933 vystoupilo ze Společnosti a odmítlo účast na konferenci o odzbrojení.

Hlavní tendence rozvoje kapitalismu po první světové válce potvrdily historickou pravdu leninské teorie imperialismu o tom, že válka se rodí z podstaty kapitalistického světa. Falsifikátoři dějin druhé světové války se snaží tvrdit, že vznikla náhodně a z nepodstatných příčin. Proto se snaží jednak vyvrátit to, že hlavní silou v přípravě války byly vlivné kruhy německého monopolistického kapitálu, jednak utajit spojitost fašismu, jeho politiky a ideologie s celým systémem imperialismu.

Šestá kapitola objasňuje význam

— vítězství socialismu v SSSR pro odpor imperialistické agresi,

— vytvoření materiálně technické základny socialismu a přebudování SSSR v pokrokový industriální stát,

— sociálně politické a ideové jednoty sovětského lidu jako nové hybné síly sovětské společnosti,

— boje sovětského státu s nepřátelskou činností imperialistické špionáže,

— Sovětského svazu jako ochránce pokroku a míru na zemi.

V podmínkách příprav nové imperialistické války se prudce zvyšuje aktivita špionáže a diverzní teroristická činnost proti SSSR. Anglické, francouzské, německé, japonské a polské špionážní organizace koordinují plány a činnost proti Sovětskému svazu. Hlavním cílem těchto plánů je podlomení obranné a ekonomické síly sovětského státu, vedení ideologické diverze a příprava podmínek nové ozbrojené intervence. Aktivně se snaží plnit tyto cíle anglická speciální služba. S využitím různých organizací připravovala řadu diverzí pro rozpoutání války proti SSSR, zničit důležité vojenské a průmyslové objekty a zmařit zásobování Sovětské armády zbraněmi a municí. Francouzská špionážní služba pracovala v těsném spojení se špionážní, diverzní a teroristickou činností „Národního svazu ochrany vlasti a svobody“, „Ruským vševojenským svazem“ atd., které organizovali emigranti.

Po vytvoření ohniska nové světové války na Dálném východě zvýšila svou činnost japonská špionážní služba. Jejím úkolem bylo získávat informace vojenského, politického a ekonomického charakteru, organizovat akce k podlamování vojenské a ekonomické síly SSSR. Za tím účelem bylo území Sovětského svazu rozděleno na řadu strategických směrů, jako např. chabarovský, vladivostocký, kujbyševský, blagověščený atd.

Německou fašistickou špionáž zvláště zajímaly prostory Ukrajiny a Běloruska jako budoucí válčiště. K tomu využívala legální i ilegální spoje a snažila se tak vytvořit širokou špionážní síť. V roce 1933 byla odhalena a likvidována rezidence fašistické špionáže působící v SSSR pod pláštěm německých lodních a dopravních společností.

V boji reakce proti SSSR sehrál aktivní úlohu taktéž americký imperialismus a jeho špionážní služba. Od dvacátých let se snažila využít ke svým cílům různých organizací a vybudovat na sovětském území širokou špionážní síť.

Sovětské orgány státní bezpečnosti odhalily a likvidovaly řadu špionážních a diverzních skupin. Tato činnost státní bezpečnosti umožnila sovětské vládě vést aktivní, zahraniční politiku k odhalení pravé tváře imperialismu a fašismu v přípravách k nové světové válce.

Úspěchy socialistické výstavby v SSSR ukázaly celému světu přednost socialismu před kapitalismem a jeho životaschopnost. Zkušenosti Sovětského svazu současně potvrdily učení marxismu-leninismu o tom, že ne reformami a spoluprací s buržoazií, ale revolučním bojem, svržením panství buržoazie a nastolením diktatury proletariátu je možné dosáhnout pokroku a vybudovat socialismus.

Sedmá kapitola je věnována armádě prvního socialistického státu, armádě nového typu, upevňování její bojovosti a zdokonalování technického vybavení.

Komunistická strana při organizaci ozbrojené obrany socialistické vlasti se opírala o teoretické práce zakladatelů komunismu. Dějiny potvrdily slova V. I. Lenina, že ozbrojená obrana socialistické vlasti je objektivní dějinnou nutností, vynucenou agresivní podstatou imperialismu. Mezinárodní historický význam vytvoření Sovětské armády byl především v tom, že poprvé v dějinách byl likvidován monopolní vliv vykořisťovatelských tříd na vojenskou sílu. Pracující celého světa mohli spoléhat nejen na ekonomickou, politickou a ideologickou pomoc, ale i na reálnou vojenskou sílu — armádu socialistického státu.

Leninské učení předvídá s perspektivou našlo odraz a má zvláštní význam v teorii a praxi vojenství. Zvláštní význam měla otázka o nutnosti výstavby systému obrany státu v souladu s jasnými představami o charakteru budoucí války a se správným zhodnocením sil pravděpodobného nepřítele. M. V. Frunze charakterizoval budoucí možné války jako války, do kterých budou zavlečeny celé národy, zúčastní se jich mnohamilionové armády, podílejí se jim všechny stránky společenského řádu a budou zatěžkávací zkouškou všech ekonomických a politických základů států. Válčištěm budou rozsáhlá území, na kterých žijí desítky a stovky miliónů obyvatel.

Rozbor perspektiv rozvoje a praxe vojenství, zejména strategie a operačního umění, je obsahem M. N. Tuchačevského, N. E. Varfolomejeva, E. A. Šilovského, A. A. Svečina, V. K. Triandafillova a jiných teoretiků. Jejich názory se staly základem Polního řádu, vydaného v roce 1929. Byla rozpracována teorie vedení bojů a operací do velké hloubky s hromadným použitím tanků, letectva, dělostřelectva a vzdušných výsadků.

Velký význam pro zabezpečení mobilizační pohotovosti státu měla tzv. vojenská reforma v letech 1924—1925. Zahrnovala opatření k přebudování a upevnění ozbrojených sil Sovětského státu:

- reorganizaci ústředního okružového a místního aparátu vojenského velení;
- zavedení smíšeného systému výstavby armády;
- rozvinutí národnostní výstavby armády;
- zdokonalení zásobovacího systému;
- zavedení nové organizační struktury útvarů a svazků;
- reorganizaci přípravy velitelských kádří;
- zavedení nových řádů a předpisů;
- upevnění stranickopolitického aparátu.

Nejdůležitější zásadou ve výstavbě ozbrojených sil byl třídní princip jejich doplňování, politická výchova, upevňování nedílné velitelské pravomoci, udržování vysoké bojové pohotovosti. Význam měla i představa o politickém a vojenskotechnickém charakteru války soudobé epochy a o možnostech pravděpodobného nepřítele.

Vzhledem k tomu, že Sovětská armáda v té době byla na nízké úrovni technické vybavenosti, komunistická strana přistoupila k plnění nového složitějšího úkolu — k technické rekonstrukci armády. V červnu 1930 byl upřesněn plán výstavby armády. Hlavním úkolem bylo přezbrojit armádu novými vzory vojenské techniky, vybudovat a zdokonalit nové druhy vojsk (letectvo, tanková a mechanizovaná vojska), speciální vojska (chemická, ženíjná atd.), zvýšit jejich podíl v ozbrojených silách, zmodernizovat starou techniku, motorizovat a reorganizovat pěchotu, dělostřelectvo a jezdecko, připravovat technické kádry a všechny vojáky ke zvládnutí nové techniky.

V letech první pětiletky armáda začala dostávat soudobou dělostřeleckou výzbroj, byly zkonstruovány raketové motory, rakety a raketové náboje. V letech 1931 až 1932 armáda byla vyzbrojena novou tankovou a mechanizovanou technikou (T-27, T-26), byly rozpracovány prototypy středních tanků T-28 a T-24 a těžkého tanku T-35. V první pětiletce tankový průmysl vyrobil a dodal armádě 3949 různých typů tankové techniky. V lednu 1930 byl schválen program výroby různých druhů letounů, s hlavním důrazem na bombardovací a stíhací letectvo. Do výzbroje byl dodán těžký bombardovací letoun TB-3, stíhací letouny I-5 a I-15, bitevní letoun TŠ-2 a lehký bombardovací letoun R-5. Počet stíhacích letounů za léta první pětiletky se zvýšil o více než 3krát, těžkých bombardérů skoro 8krát. Na konci roku 1932 96 % stíhacích letounů a 97 % těžkých bombardovacích letounů bylo vyrobeno v SSSR.

Technické přezbrojení armády a rozvoj způsobů vedení ozbrojeného boje měly za následek změny v organizační struktuře ozbrojených sil. V pozemním vojsku vznikl nový druh vojska — tankové a mechanizované vojsko.

V případě velitelského sboru se řešily v organické jednotě dva úkoly — neustálé zvyšování vojenských a vojenskotechnických znalostí a zdokonalování návyků organizování stranickopolitické práce. V roce 1932 byla ve všech vojenských útvarech zavedena plánovitá pravidelná marxisticko-leninská příprava velitelského sboru.

Na druhou pětiletku byly plánovány tyto úkoly dalšího technického přezbrojování ozbrojených sil:

- široké zavedení mechanizace do armády;

- vytvoření nových mechanizovaných sborů a samostatných brigád, vybavení střeleckých vojsk tanky, zvýšení počtu středních a těžkých tanků;

- třikrát zvýšit počty letounů; hlavní pozornost soustředit na rozvoj těžkého bombardovacího a stíhacího letectva;

- modernizovat dělostřelectvo a zkonstruovat nové, dokonalejší typy, zejména u protiletadlového a protitankového dělostřelectva, dělostřelectva velké mohutnosti, zvýšit palebnou sílu vojskového dělostřelectva;

- reorganizovat a motorizovat střelecká vojska a dosáhnout zvýšené operačně taktické mobility;

- rozvíjet prostředky spojení, zvýšit počet ženijních prostředků.

Ke konci roku 1935 Rudá armáda měla 65 % kádrových a 35 % teritoriálních střeleckých divizí. Početní stavy armády dosáhly 930 000 osob.

Narůstající nebezpečí argese proti Sovětskému svazu donutilo vládu zvýšit početní stavy ozbrojených sil a přezbrojit armádu. V souladu se zdokonalováním výzbroje a ozbrojených sil velká pozornost byla věnována upevnění státních hranic. Délka obranných objektů na začátku roku 1935 byla 240krát větší než v roce 1928.

Na konci roku 1935 Sovětská armáda měla 86 střeleckých a 19 jezdeckých divizí, 4 mechanizované sbory, 14 mechanizovaných brigád, 22 dělostřeleckých pluků zálohy hlavního velení, 5 velitelství leteckých sborů, 19 leteckých brigád, 2 divize a 4 brigády PVO.

Osmá kapitola věnuje pozornost zahraniční politice SSSR. Jejím hlavním úkolem bylo zabezpečit nejvýhodnější mezinárod-

ní podmínky mírové práce a upevnění základů revolučních vymožeností v Sovětském svazu.

Autoři poukazují na velké úspěchy sovětské diplomacie, které se projeví zejména v uzavření řady smluv o nenapadení, např. s Afganistánem, Litvou, Iranem, Tureckem (1925—1927); s Finskem, Lotyšskem, Estonskem, Polskem, Francií a Itálií (1932—33). Sovětský svaz navázal diplomatické styky s Anglií (1929), s Albánií, Bulharskem, Maďarskem, Španělskem, Rumunskem, USA a Československem (1933 a 1934) a s Belgií, Kolumbií a Lucemburskem v roce 1935. Velký význam k zabezpečení kolektivní bezpečnosti mělo podepsání sovětsko-francouzské smlouvy o vzájemné pomoci proti agresí. Smlouva byla podepsána v Paříži 2. 5. 1935, ratifikována však byla až 27. 2. 1936. V souvislosti s touto smlouvou byla 16. 5. 1935 v Praze podepsána i sovětsko-československá smlouva o vzájemné pomoci a doložkou nám velmi dobře známou, která sebrala neblahou úlohu při okupaci naší vlasti.

Významným krokem v upevňování míru byl vstup SSSR 18. 9. 1934 do Společnosti národů.

Hlavním obsahem diplomatického boje a celé zahraniční politiky mezi Sovětským svazem a fašistickými státy bylo řešení otázky míru a války. Sovětská diplomacie se přidržovala pravidla, že nemáme čekat na mír, ale musíme za něj bojovat. Ostře byla postavena otázka kolektivní bezpečnosti. Důležitým výsledkem diplomatických úsilí Sovětského svazu byl vstup do Společnosti národů, uzavření smluv o vzájemné pomoci s Francií a Československem, které upevňovaly vojenskostrategické postavení jejich účastníků a nutily Německo počítat s pravděpodobností vedení války na dvou frontách.

Devátá kapitola pojednává o rozvíjení protiválečného hnutí a dokazuje, proč mezinárodní dělnická třída byla hlavní a rozhodující protiválečnou silou.

Autoři rozebírají boj za vytvoření protiválečné fronty v období vzniku nových ohnisek války. V polovině třicátých let rostoucí nebezpečí druhé světové války vyžadovalo, aby komunistické strany stanovili novou strategickou orientaci. Vznikla objektivní nutnost rozvinutí dalšího boje za jednotnou antifašistickou frontu k zachování míru.

Dějinnou zásluhu na rozpracování programu boje pracujících proti válce a fašismu měl VII. kongres Kominterny, který zasedal od 25. 7.—20. 8. 1935 v Moskvě. Za nejdůležitější úkol komunistických stran VII. kongres považoval vytvoření

jednotné dělnické fronty a široké lidové fronty proti fašismu a válce. Úspěch vytvoření jednotné dělnické fronty jak v mezinárodním měřítku, tak v rámci jednotlivých zemí závisel především na vztazích mezi komunistickými a sociálně demokratickými stranami. Cílem bylo sjednotit proletariát, rolnictvo, maloburžoazii měst, inteligenci a vytvořit výhodné podmínky pro boj proti válce. Kongres proto zavázal komunisty podporovat všechna vedení národních fronty, která bojují proti reakci a fašismu. Závěry kongresu znamenaly nejen obrát v taktice a ve způsobech boje. Byla to nová politická strategie, která zdůvodňovala dělnické třídy přiblížení se k socialistickému převratu přes protifašistický boj a úspěšné plnění dalších demokratických úkolů.

Nová strategická orientace Kominterny tj. politika jednotné dělnické a široké národní fronty k plnění demokratických a protifašistických úkolů, umožňovala dosáhnout spojení boje proti fašismu s bojem proti válce a odpovídala rostoucí úloze proletariátu při řešení demokratických, národních a mezinárodních problémů.

Redakční kolektiv prvního dílu pod vedením hlavního redaktora G. A. Deborina rozebírá události od imperialistického Versaillesko-Washingtonského míru, kterým končila první světová válka, až po vytvoření dvou ohnisek druhé světové války. Přesvědčivě dokazuje, že válka 1914—1918 nevyřešila a ani nemohla vyřešit imperialistické rozpory. Hlavním faktorem mezinárodního života se stal rozpor mezi kapitalismem a socialistickým zřízením. Při řešení tohoto hlavního rozporu epochy ve prospěch kapitalismu, vládnoucí kruhy imperialistických států vytyčily cíl zničit SSSR. Třídní nenávisť k socialismu byla základním činitelem, který imperialisty sjednocoval.

V závislosti na prohlubující se všeobecné krizi kapitalismu, dvě nepřátelská kapitalistická uskupení (Německo, Itálie, Japonsko a Anglie, Francie, USA), která se zrodila po první světové válce, snažila se vytvořit jednotnou frontu proti socialistickému státu. K tomu účelu začaly všemi prostředky podporovat německý militarismus, ve kterém viděly největší sílu schopnou vést boj proti SSSR.

Argumenty autoři zdůvodňují kritiku buržoazní historiografie, která se snažila zakrýt třídní charakter fašismu jako diktaturu monopolistického kapitálu. Odmítají tvrzení reakčních autorů, že fašismus byla jen nutnost a že k jeho znovuzrození v různé formě v současných podmínkách nemůže dojít.

Kniha ukazuje síly, které se postavily proti záměrům fašistických agresorů. Byla to mírová politika Sovětského svazu a protiválečná činnost demokratických sil světa. Boj KSSS a sovětské vlády za mír nebyl podmíněn jen starostmi o osudy SSSR, ale měl i důležitý internacionální význam.

Z dějin rozebíraného období vyniká zejména závěr, že jen společným úsilím všech mírumilovných sil můžeme dosáhnout reálných výsledků v mírovém spolunažívání a odvrácení možných válek.

Složitost situace vyžadovala na komunistických stranách, aby byly připraveny v podmínkách války pokračovat ve vedení mas, aby bojovaly za přeměnu imperialistické války v občanskou válku, aby svrhly vykořisťovatelské režimy a otevřely cestu k míru a osvobození národů. Kongres v této souvislosti stanovil formy protiválečného boje v mírovém období. Doporučil zřít se takových opatření, jako např. bojku mobilizace a armády, sabotáží na závodech, boje proti vojenské službě, odmítání práce v mládežnických organizacích, ve kterých buržoazie vede militaristickou výchovu atd. Taková taktika by mohla jen odtrhnout komunisty od mas a pomoci buržoazii lépe bojovat proti komunistům.

Kominternu a komunistické strany vystoupily proti válce jako politická síla, která se rozhodně postavila proti palčivým imperialistické války, za sjednocení všech pracujících. V zostřené situaci třicátých let, kdy fašismus a imperialistická reakce přešly do útoku byl rozpracován program boje proti fašismu a válce, který směřoval k vytvoření široké fronty míru a spojoval všechny odpůrce války a fašismu.